

Nestát se funkcionářem nějaké doby a myslet proti srsti

Mirek Vodrážka

♦ nekrolog, česky, vznik: 30. 4. 2020 ♦ web

♦ obituary, Czech, origin: 30. 4. 2020 ♦ web

Nestát se funkcionářem nějaké doby a myslet proti srsti

Miroslav Vodrážka, Respekt.cz, 30. dubna 2020

Ladislav Hejdánek se narodil v roce 1927 a vliv rodičů byl zásadní. Z otcovy strany vyrůstal v tradici socialistické (sociálně demokratické) a z matčiny strany v křesťanské (evangelické). Za války začal studovat reálné gymnasium, krátce byl i totálně nasazený v tzv. Luftschutzu -protiletecké ochraně. Odmaturoval až v roce 1946. Po čtyřech semestrech na přírodovědecké fakultě na Karlově univerzitě, kde studoval matematiku a překládal filosofa Alfreda Whiteheada, přešel v zimním semestru 1947–1948 na Filosofickou fakultu.

25. února 1948 se zúčastnil se svým přítelem Jakubem S. Trojanem a dalšími vysokoškoláky pochodu na Hrad, neboť chtěli vyzvat prezidenta Edvarda Beneše, aby nepřijímal demisi nekomunistických ministrů; pochod byl policií a Lidovými milicemi násilně rozeznán. Po komunistickém puči 1948 uvažoval krátce o emigraci. Byl však pod silným vlivem marxizujícího protestanského teologa J. L. Hromádky a domníval se, že socialismus představuje „soutěsku“, jíž bude možno nakonec projít do lepší budoucnosti. Přesto pochyboval.

V roce 1952 promoval z oboru filosofie a sociologie, ale krátce na to se živil jako kopáč a betonář. Následně odešel na dva roky na vojnu, po návratu později pracoval jako vedoucí dokumentačního oddělení a knihovny v Ústavu epidemiologie a mikrobiologie.

Právě vliv J. L. Hromádky přivádí koncem 50. let Ladislava Hejdánka a podobně aktivní vzdělané evangelíky a faráře (A. Kocáb, J. Trojan, J. Šimsa, M. Balabán, B. Komárková a další) ke vzniku charismatického hnutí Nová orientace, které je inspirované myšlenkou, že křesťanství nemůže být otázkou uzavřeného církevního společenství a akademických debat, ale že křesťanská odpověď se děje především samotným životem a že křesťané nesmějí selhat zejména v otázce práva.

V roce 1953 se ženil s Hedvikou Kofránkovou a v letech 1955 až 1960 se jim narodily čtyři dcery. Filosofickou inspiraci nachází zejména u Emanuela Rádlu v jeho pojetí pravdy, která není žádným „jsoucnem“, ale prostě „platí“. Teologickou inspiraci najde u nacisty popraveného teologa Dietricha Bonhoeffera a víru chápe nikoliv jako stav, ale jako „událost“, která se sice uplatňuje v životě člověka, ale člověk sám ji nevytváří.

Poprvé vyslýchá StB Hejdánka už v roce 1952, avšak tajný spis na něho zakládá až v roce 1963 pod krycím jménem Ideolog. Filosof bude tajnou komunistickou policií sledován až do listopadu 1989 a bude registrován jako nepřátelská osoba. Nová orientace sepíše od šedesátých do osmdesátých let desítky kritických stanovisek a bude vést nejrůznější jednání s představiteli státu ve věci církve. Hejdánek se bude podílet nejdříve na ekumenickém a později i na významném dialogu s marxisty, který v roce 1962 inicioval marxistický filosof Milan Machovec. StB následně dojde k tomu, že pod „rouškou dialogu“ usiluje evangelický filosof Ladislav Hejdánek a katolický intelektuál Jiří Němec o vytvoření politické opozice.

V druhé polovině 60. let se Hejdánek stává součástí významné skupiny kolem časopisu Tvář (V. Havel, J. Němec, J. Gruša), která měla podle něho jediný program: kritičnost a nerespektovat žádná tabu. Přestože je časopis režimem zakázán, Hejdánek se skupinou „tvářistů“ vyvíjí dál vlastní aktivity. V červenci 1968 nastupuje na jedno z nových systematizovaných míst pro filosofy-nemarxisty do Filosofického ústavu ČSAV, ale s nástupem normalizace je už v březnu 1971 propuštěn, a tak začne pracovat nejdřív jako noční hlídač, později jako topič. Na podzim roku 1971 je trestně i vazebně stíhán pro pobuřování v souvislosti s rozšiřováním protistátních letáků. Je odsouzen na devět měsíců, z nichž necelých šest strávil ve vazbě; před nástupem trestu byl amnestován.

Když v prosinci 1976 diskutovali Václav Havel, Jiří Němec a Pavel Kohout, co by se dalo dál dělat v návaznosti na ukončené soudy proti undergroundovým aktivistům, byl to právě Ladislav Hejdánek, který navrhl, že by se nové disidentské aktivity mohly opřít o vydané pakty o lidských právech. Tak se zrodila Charta 77 - Hejdánek byl přirozeně prvním ze signatářů a později i dvakrát jejím mluvčím. V této občanské iniciativě se zúročila i jeho zkušenost dialogu i s marxisty, neboť se v ní sešli právě lidé, kteří spolu už v 60. letech dokázali vést jak ekumenický, tak i nadstranický dialog.

V lednu 1977 zahájila StB proti Hejdánkovi vyšetřování proti podvracení republiky, byly mu provedeny domovní prohlídky a zabaveny písemnosti. V dubnu 1977 nastalo proti němu další policejní vyšetřování v souvislosti s tzv. balónkovou demonstrací. V lednu 1979, když už byl mluvčím Charty 77, byl vyšetřován z důvodů poškozování republiky v cizině za dopis, který adresoval rakouskému kancléři Brunovi Kreiskému.

Když se na základě iniciativy filosofa Juliuse Tomina oxfordská Vzdělávací nadace Jana Husa rozhodla organizovat účast zahraničních lektorů na bytových seminářích, stal se od podzimu 1980 až do podzimu 1989 seminář Ladislava Hejdánka nejvýznamnější „podzemní univerzitou“. Přednášeli na ní významní myslitelé jako J. Derrida, P. Ricoeur a R. Rorty, často s velkými problémy ze strany policie. Například Derrida byl po přednášce u Hejdánka zatčen, obviněn z výroby a transportu omamných drog a vyhoštěn. Na začátku jednoho semináře Hejdánek dokonce slavnostně ohlásil i účast Michela Foucaulta, bohužel francouzský myslitel už nestačil přijet, neboť zemřel na AIDS. Hejdánek také založil samizdatovou edici Oikoymenh.

Svou intelektuální svébytnost prezentoval nejen prostřednictvím tzv. nepředmětného myšlení nebo netradičního spojení filosofie a víry, ale i tím, že posluchače nabádal heideggerovským způsobem „myslet proti srsti“. Svou duchovní integritu ukázal Hejdánek i listopadu 1989, kdy jako jeden z mála intelektuálů-disidentů odmítl politickou funkci.

Když Václav Havel vystoupil v Kongresu USA a ve svém projevu obvinil právě intelektuály-disidenty, že se „nemohou vyhybat donekonečna své spoluzodpovědnosti za svět a zakrývat svou nechuť k politice údajnou potřebou být nezávislý“, byl to právě Hejdánek, který poukázal na pochybný Havlův jazyk a sebestylizaci, kdy sugeruje, že pro intelektuála existuje vlastně jediný slušný způsob převzetí společenské zodpovědnosti - totiž když opustí „svou věc“ a stane se politickým funkcionářem. Držet „svou věc“ a nestát se funkcionářem nějaké doby, to je hluboký odkaz Hejdánkovy filosofické víry.